



ורכב מאמינים

עלון שבועי מבית בני אמונים

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

'תורה לשמה' מטהרת את הטמאים

"זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויִקְחוּ אֵלֶיךָ פְּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה" (וי' ב)

רבים תמחו על פשר העבדה שפתחה התורה את פרשת פרה אדמה העוסקת בטהרת הטמאים במלים "זאת חקת התורה". הלא מן הדין היה לפתחה במלים: "זאת חקת הטהרה", כעין פתיחת פרשת הפסח (שמות יב ט): "זאת חקת הפסח?"

באר רבי קלב פייקל שלינגר רבה של טופולטשן: חכמים (במ"ד יט א) הדגישו את הנגוד המפלא שיש בדיני פרה אדמה, שבו בד עם היותה מטהרת את הטמאים, הרי היא מטמאת את הטהורים, וכדמצינו שכל העוסקים בעשייתה נטמאים. והנה, המתבונן ראה שאף ביחס לכת השפעת למוד התורה נמצא נגוד בולט שכזה, כפי שדָרְשׁוּ חכמים (תענית ז א): "כל העוסק בתורה לשמה, תורתו נעשית לו סם חיים... וכל העוסק בתורה שלא לשמה [כדי לקנטר את חברו (תוספות שם ד"ה וכל)], נעשית לו סם המוות". הרי שאותו למוד התורה המטהר ומתיה את הלומד לשמה, הוא גופו מטמא וממית את הלומד שלא לשמה.

כדי ליטב נגוד זה פתחה התורה את פרשת פרה אדמה בפסוק: "זאת חקת התורה", לאמר: בלי יתמה הלומד על הנגוד שיש בדיניה, שהלא אף בלמוד התורה עצמו מצינו נגוד מעין זה.

ויש להוסיף כי לרב חמרתו של העוסק בתורה שלא לשמה, עד כדי שהוא מביא מיתה על האדם, תקנו לנו לבקש מדי בקור בכרפת התורה בהדגש: "ונהיה אנחנו וצאצאינו... ולומדי תורתך לשמה", שכן רק אם נזכה ללמד לשמה תהיה לנו התורה סם חיים. (תורת בר נש')

הקדוש ברוך הוא עונה: "לחש!"

"זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויִקְחוּ אֵלֶיךָ פְּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה" (וי' ב)

ידוע המעשה שהובא בגמרא (קדושין לא א) על אודות גוי ושמו דמא בן נתינה שחכמים בקשו לרכש ממנו אבו שהיתה חסרה באפוד ולשלם תמורתה ממון רב. אולם, כיון שמפתחות אוצרותיו היו מנחים תחת ראשו של אביו שישן באותה שעה, סרב למוכרה והשיב את פניהם ריקם. כשכר על כך

'אפר, מצרע, נדחי' - 'אמן'

"ואסף איש טהור את אפר הפרה" (וי' ט)

'בעל הטורים' הביא כי יש שני פסוקים נוספים שבהם נכתבה המלה 'ואסף': א. 'ואסף המצרע' (מ"ב ה א); ב. 'ואסף נדחי ישראל' (ישעיה יא ב). וכך פרש את הקשר שבין שלשת הפסוקים: כְּאִשֶׁר נִזְכָּה שִׁיקִים בְּנוֹ "ואסף נדחי ישראל" בעת הגאלה, אזי: "ואסף המצרע" - יסופו ויעלמו מן העולם כל המחלות ובכללן נגע הצרעת, ואף המות יבלע לנצח (ישעיה כה ח), ומפילא יתקיים אף: "ואסף... את אפר הפרה", שכן לא יהיה בו יותר צורך לטהר את הנטמאים בטמאת מת.

על דברי הוסיף רבי מאיר זאב הפנה זלצר מדגיג מונקאטש, כי ראשי התבות של הנושאים המזכרים בפסוקים אלו: אפר, מצרע, נדחי הם 'אמן' - ללמדנו שבזכות ההקפדה על עגות אמן נזכה לגאלה השלמה ולהבטחות שגורמו בפסוקים אלו.

'דברי מאיר' (לרמ"ז זלצר)

שהתמסר לקיום מצות כבוד אב זכה ונולדה פרה אדמה בעדרו. כאשר באו חכמי ישראל לרכש ממנו את הפרה, אמר להם: "יודע אני בכך שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי, אלא אין אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא".

מדוע בחר הקדוש ברוך הוא לשלם את שכרו של דמא דוקא בכך שנולדה בעדרו פרה אדמה, הלא הרבה דרכים למקום?

באר השרף מקוצק:

באותה שעה שעמד הגוי בנסיון, כשהסכים להפסיד ממון עצום מפני מצות כבוד אב, התעורר קטרוג גדול על כלל ישראל - מפני מה אף הם אינם מהדרים כמוהו במצות כבוד אב ואם? כדי להשתיק את קול המטורגים, שלם הקדוש ברוך הוא את שכרו של דמא בכך שנולדה ברשותו פרה אדמה. וכשבאו חכמי ישראל והיו מוכנים לשלם בעבורה "כל ממון שבעולם" השתתקו המטורגים. שכן, אמנם דמא מוכן היה להפסיד הון רב עבור מצות כבוד אב שהיא מעוזה שקלית, אבל עם

ישראל מוכנים להוציא "כל ממון שבעולם" כדי לקנות פרה אדמה שהיא מעוזה בלי טעם, ובכך נקרת מעלתם על אמות העולם.

רבה של בני ברק רבי אריה מרדכי רבינוביץ הביא כי מאמר זה ממחיש את הסברו של האדמו"ר רבי יעקב אריה מרדזימין ללשון הפיוט: "וכל מאמינים שהוא עונה לחש"; 'עניה' מבטאת הרמת קול, ככתוב (דברים כו ז): "וענו הלויים ואמרו אל כל איש ישראל קול רם", וכונתנו לשבח בפיוט זה על כך שכביכול הקדוש ברוך הוא אינו מגיח למקטרגים לקטרג על ישראל, אלא מיד כשהם פותחים פיהם הוא שואג עליהם: "לחש!" - שתקו מיד וחדלו מקטרוכם.

'אהל תורה'; שו"ת 'תירוש וצירה' סי' קנט אות א; 'וכנתא דאברהם'

תפלה במקום שנטמן אפר הפרה

"וכבס האסף את אפר הפרה את בגדיו וטמא עד הערב והיתה לבני ישראל ולגר הגר בתוכם לחקת עולם" (וי' ט)

בדברי הגמרא (נדה ו ב, ע"פ רש"י שם ד"ה חבריא) מבאר כי בימי האמוראים, שנים רבות לאחר חרבון, עדין נמצאו חכמים בגליל שהיו מוקדשים לעשות את יינם ושמןם בטהרה. זאת כדי שאם בפתע פתאום יבנה בית המקדש יהיו מצויים ברושתם שמן למנוחות ויין לנסכים. הראשונים (ר"ש חלה ד ח; רא"ש הלכות לה ט) הוכיחו מפורש שבזמן האמוראים עדין היה מצוי בישראל אפר פרה אדמה, שאם לא כן כיצד היו אותם חכמים מטהרים עצמם מטמאת מת?!

דברים נפלאים בענין זה כתב החיד"א: "ואני בענייני פשיטא לי דרבנו האר"י זצ"ל היה נטהר באפר פרה על יד אליהו זכור לטוב, ואז נחה עליו רוח הקדש להפליא. והגם כי לא ראיתי פתוב רמז מזה ולא שמעתי, לבי אומר לי שהרב ז"ל היה מעלים הדבר העלם גמרי לרב ענותנותו".

על בעל הדברי יחזקאל' משינאווא מספר כי בבקורו בארץ הקדש, ראוהו מאריך בתפלה על אחד ההרים שבין צפת לטבריה. ואמר רבי שמואל העליר, רבה של צפת, כי קבלה בידיו שבאותו מקום נטמן אפר פרה אדמה, וכנראה הי' הדברי יחזקאל' הרגיש בכך ברוח קדשו, ועל כן נעמד להתפלל באותו מקום.

'מדבר קדמות' מערכת אות כו; 'דברי נפתלי'

ברכה בלא אמן פלג גופא

ביום שני הבא עלינו לטובה, י"א בתמוז, יחול יומא דהלולא של האדמו"ר רבי צבי הירש מזידיטשוב שהיה מכנה בפיו חכמי דורו 'שר בית הזרה'. בספרו 'פרי קדש הלולים' (שער הברכות פ"ד) קורא הוא לברך מדי יום ברכות השחר בחברותא, ואלו דבריו: **"יש לומר ברכות השחר בבית הכנסת, כדי שיענה כל אחד אמן על ברכות חברו. וברכה בלא אמן הוא ממש פלג גופא..."**



יגדל' (י): העקר השישי - נצחיות התורה

זאת התורה לא תהא מחלפת

העקר השישי מחיב אותנו להאמין, שהתורה המצויה בידינו היא נצחית; הקדוש ברוך הוא לא יחליפה לעולם בתורה אחרת, ואף לא ישנה, יוסיף או יגרע ממנה, כפתיב (דברים י א): "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו לעשות לא תסף עליו ולא תגרע ממנו". לפיכך צוהת התורה שכל נביא שיכלל בדברי נבואתו הוראה לשנות דבר מן התורה, הרי נבואתו שקר ומיתתו בחנק (רמב"ם פיה"מ סנהדרין הקדמה לפרק י; סוה"ת ט א).

עקר זה הוא המשך לעקר הקודם שבו צהרנו על אמונתנו שהתורה כלה נמסרה למשה מפי הקדוש ברוך הוא. ועקר זה אנו מצהירים שזאת התורה, לא רק שלא תשתנה עד עתה, אלא גם לא תשתנה לעולם.

הכופר בעקר זה ואומר שהתורה עשויה חלילה להשתנות, ולו פקוצו של יו"ד, הרי הוא ככופר במציאות ה' חלילה, שהרי 'קדש' ברוך הוא ואוריתא חד הוא' (ראה זור אהר"ע א). כפי שבבואר יתברר לעולם אין שום שינוי, כך גם התורה לא תשתנה לעולם (מנהג בלולה בשמן [בנדפשת תרפ"ח] ח"ב עמ' 6).

גם התורה שבעל פה

עקר זה נוגע גם לתורה שבעל פה, וכפי שכתב הרמב"ם (פיה"מ שם): "כי התורה הזאת, מעתקת מאת הבוהא יתברך, לא מוזלתו. ועליה אין להוסיף, וממנה אין לגרע, לא בתורה שכתב ולא בתורה שבעל פה".

יש לצון שהיסוד הקובע שאף בתורה שבעל פה לא תהיה תוספת או גרעון אינו מדבר על דברים וסיגים מדברי חכמים שנועדו לחזק את מצוות התורה. שכן, אדרבה, את הגדרים והסיגים מצוים חכמים לתקן ואף להוסיף עליהם. וכפי שכתב המאירי (החבר השונה בחלק משיב נפש מאמר ב פרק ח): "בתורתנו הקדושה עליה אין להוסיף וממנה אין לגרע אם לא דברים וסיגים - ולא להתחדשות ענין, רק לשמירת דרכיה והעמדת מובניה, והוא אמרם (מועד קטן ה א): 'עשו משמרת למשמרת'".

רבי ברוך מקוסוב אמר כי היסוד הקובע שהן התורה שכתב והן התורה שבעל פה הן נצחיות נרמז בכתוב (משלי יב ט): "שפת אמת תכון לעד". 'שפת' ראשי תבות: 'תורה שבעל פה'; 'אמת' ראשי תבות: 'תורת משה אמת'. הן התורה שכתב והן התורה שבעל פה 'תכון לעד' ללא שינוי או תוספת (נחמד ונעים לקושי אמרים אות לו).

המציאות כפופה לתורה

חשיבותו היתרה של עקר זה אף בלטה במהלך הדורות, ובפרט בתקופת ההשכלה, כאשר היו 'מחדשים' שנסו לטעון כי יש להתאים את התורה למציאות החיים שהשתנתה במהלך הדורות. גדולי ישראל לעפיתם חגרו חרסם בעו כנגדם ולחמו בהם בכל תקף כחס. צדקתה של הלכה לא תתקנה והתבררה תוף זמן קצר, כאשר הובל לעני כל להיכן הדרדרו אותם סכלים, הם עצמם, קל וחמר ההולכים בדרכם.

מלך בשר ודם - חכמתו מוגבלת והוא עשוי לשנות גזרותיו בהתאם לנסיבות. להבדיל אלף אלפי הבדלות, הבורא יתברך, קורא הדורות מראש, בחכמתו העצומה ברא את התורה באופן משלים, כך שתתאים לכל אדם בכל זמן ועת, וממילא לא שייך לשנותה בהתאם לזמן מן הזמנים. זאת משום שהמציאות הנקמת בכל זמן מן הזמנים והתורה הקדושה נברא על ידי אותו בורא אשר ידע בודאי להתאים את המציאות לתורה ואת התורה למציאות (ראש אמנה [לאברגנאל] פיה"מ א).

יכבר היה מעשה באחד מראשי המשכילים שבא לפני הגאון רבי צבי הירש, אב"ד ברלין, ונסה להציע בפניו את שיטתו המסולפת לפיה יש לבטל כמה ממצוות התורה. במקום תשובה אמר לו רבי צבי הירש: דומה אמה לאותו בעל עגלה שנסכר בידי סוחר להוביל את סוחרתו לירי. היה זה בעצמו של החורף. הדרכים היו מלאות בץ ורפש. העגלה החליקה והתהפכה לצדי הדרך, והסוחר ששעליה הלכה לאבדון. תבע הסוחר את בעל העגלה לדין תורה, והדין פסק שעל העגלון לשלם.

"מהיכן למדת זאת?" שאל העגלון את הדין בגסות, והלה השיב: "מתורתנו הקדושה".

"אהה..." גחף העגלון הטפש, "מענתה הכל מובן; תורתנו הקדושה נתנה בימות הקיץ, עת הדרכים היו יבשות וסלולות. אלו הייתי מאבד את השליטה על העגלה בימות הקיץ אכן מדין הייתי משלם. אולם עתה הם ימות החורף, והתורה לא דברה על ימים שפאלו..." (לקוטי לוח טובי בהעלתך).

וכבר הגדיר זאת המשורר התימני הקדום רבי יחיא אלצארהי במלותיו הקולעות: "זמנים משנים, והיא לא תשנה לנצח נצחים" (תפלאא לשמחת תורה, פיוט 'אמונה יצרה').

לא יחליף הא-ל דתו

בפיוט 'יגדל' כתב המשורר עקר זה כך: "לא יחליף הא-ל ולא ימיר דתו לעולמים לזולתו". בכך התיחס המשורר לשני ההדגשים הכלולים בעקר זה: שמלבד ש"לא ימיר דתו לעולמים לזולתו", דהינו שלא ימיר את התורה הקדושה כלה לתורה אחרת, וזולתה, אף "לא יחליף הא-ל" בתורתו אף אחת מהמצוות הכתובות בה (מגיד צדק שבסדר שער הרחמים).

לכאורה מדוע נאמר: "ולא ימיר דתו לעולמים... לזולתו", הרי לפי כללי הדקדוק היה צריך לומר 'לזולתה', שהרי המלה 'דת' משמשת בלשון נקבה?

יש שפרש שטלשון עקר זה מתייחסת לעקר הקודם. שלפי שהתורה נתנה לנו על ידי משה אבי הנביאים, בודאי "לא יחליף הא-ל ולא ימיר דתו לעולמים לזולתו" - הינו לתת לנביא אחר תורה, זולת משה נאמן ביתו (דובר שלום שבסדר 'אוצר התפלות').

לא יחליף הא-ל - מצוה אחת ממצוות התורה באחרת ולא ימיר דתו - ולא ימיר את התורה שנתן לעמו ישראל לעולמים - לעולם ועד לזולתו - לתורה אחרת.

ישועה בזמן הנכון ובמקום הנכון

לאחר שנסה רבי אריה בכה וזכה והעלה חרס בידו, לא התיאש כלל, ואדרבה התחזק בכוחו בה'. לנגד עיניו צף ועלה מאמר הכתוב: "אל תבטחו בנדיבים... אשרי שא-ל יעקב בעזרו שברו על ה' אלוקיו", והוא החליט ללכת אל המקום שממנו לא יזה השכינה מעולם, אל הכתל המערבי שריד בית מקדשנו. שם בקש לשפך שיחו ולהתחנן לפני בורא העולם שיפתח אוזניו הטוב וישלח עזרתו ממרום כדי שתוכל הנהלת הת"ת לשלם למלמדים את משכרם, למען לא ישבת קול התורה חלילה ולו לרגע.

שעה ארפה עשה רבי אריה בתפלתו הצה, ומשסימיה היה לבו בטוח ורגוע. תחושת פתוח שרתה עליו והמתח שבו היה שרוי התפוגג לחלוטין. הוא פסע לאחוריו כנהוג ועמד לצאת מן הכתל, בטוח בישועת ה'.

בקשי הספיק לצאת מרחבת הכתל אל סמטאות שכונת המוגרבים שהיתה צמודה אליו, ולפתע נגש אליו ישמעאל צעיר, רכוב על חמור. הישמעאלי מסר לו חבילה עטופה בבתון ישן ואמר לו: "קח, קח את זה..."

רבי אריה לקח מידי את החבילה, והעריב עם חמורו נעלמו מן העין, ללא אמר ודברים.

כאשר פתח רבי אריה את החבילה והציץ בתוכה, הפתע למצא בתוכה שטרות כסף רבים. המום ורועש מהר לסגר את החבילה מחשש לעינא בישא והחיש צעידו אל עבר משרדי הנהלת תלמוד התורה שברחוב יפו.

טפס ר' אריה במעלה סמטאות המוגרבים, חצה את הרבע היהודי עד לשער יפו, יצא אל רחוב יפו ותוך זמן קצר הגיע לחדרו שבבנין הת"ת. רק אז התפנה לספר את הכסף. משסיים לספר את הכסף כמעט והתעלף; ערכם הפולל של השטרות התאים במדיק לסכום הגרעון שהיה חסר בקפת הת"ת כדי לשלם את משכורות המלמדים. ויהי לפלא.

שמע הספור המפלא הגיע בדרך לא דרך אל בני המפסחה, וכאמור הגר"ח מו"ק, חתן חתנו של רבי אריה מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, הורה לפרסמו תוף הדגשת המסר העולה מהספור: כאשר מתפלל האדם מקירות לבבו ומאמין בכל מאודו שרק השם יתברך מסגל להושיעו מצרותיו, ישועתו תגיע במהרה אף במקום בלתי צפוי.

ההשתדלות היא חובתנו, אולם הישועה נמצאת אף ורק בידי ה', והוא לבדו ימציא את הדרך הראויה שבאמצעותה יושיע את בני אהוביו. קול ברמה' 453